

FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ

COĞRAFYA BÖLÜMÜ

TÜRKİYE GÖLLERİ:

1.HAFTA

Dr. Öğr. Üyesi TAMER ÖZLÜ

TÜRKİYE GÖLLERİ

Kızören Gölü (Konya)

GÖLLER

- Türkiye Coğrafyasının en ilgi çekici konularının başında “Göller” gelir.
- Bilimsel adı Limnoloji olan Gölbilim, Hidrografyanın önemli bir koludur. Bu bilim dalı göllerin oluşumunu, düzey değişikliklerini, suların kimyasal yapısını , florasını ve faunasını inceler.
- Göller ekonomik açıdan büyük değer taşımaktadır. Bazılarından sulama amaçlı yararlanmaktayız. Kıyılarında turizm amaçlı rekreasyonel tesisler olan birçok gölümüz vardır. Endüstrimizin gelişmesi için bazı kimyasal maddeleri de göllerden elde ediyoruz.

GÖLLERİN SINIFLANDIRILMASI

- Göllerin kümelandirilerek sınıflandırılması göl çukurlarının jeomorfolojik özelliklerine göre yapılmaktadır.
- Çukurları dolduran su kütlelerinin tuzlu olup olmamaları gibi belirgin özellikleri varsa da, bu durum genel bir sınıflandırmaya temel oluşturmamıştır.
- Herhangi bir gölün tuzlu olup olmadığı ve tuzluluğun niteliği ayrıntı konusunda dikkate alınmakta ve kimyasal bileşimleri bakımından göllerde bazı kategoriler seçilmektedir. Göllerin ayrıca, termik özellikleri ve göl tortulları dikkate alınarak da basit sınıflandırmaları yapılmıştır.
- Göl çanaklarının morfolojik özellikleri, bunların oluşum ve gelişmeleri sonucunda belirmiştir. Bu nedenle göller sınıflanırken, çukurların kökeni konusu ön planda tutulur.

- Leon W Collet, Les Lacs (1925) adlı yapıtında gölleri 7 kategoriye ayırmıştır:

1. Buzul aşındırmasına bağlı göller,
2. Baraj gölleri,
3. Krater gölleri,
4. Tektonik kökenli göller,
5. Karstik göller,
6. Buzul üstündeki ve içindeki göller,
7. Yer altı su katmanı ile beslenen depresyonlardaki göller,

- Emmanuel de Martonne (1948) da gölleri şu şekilde kategorilere ayırmıştır:

1. Yerli kayadaki göl çukurları

- Tektonik kökenli göller,
- Dolin ve polye gölleri,
- Krater gölleri,
- Buzul aşındırmasına bağlı göller,

2.Baraj gölleri

- Lav barajı gölleri,
- Alüvyon barajı gölleri,
- Moren barajı gölleri,
- Buzul Barajı gölleri.

- G Evelyn Hutchinson (1957) 11 kategori altında 76 çeşit göl ayırmıştır:

1. Tektonik çukurlar,
2. Volkanizma olaylarıyla bağlantılı göller,
3. Kayma, uçgun göller,
4. Buzul etkinlikleriyle oluşan göller,
5. Erime gölleri,
6. Akarsu etkinlikleriyle oluşan göller,
7. Rüzgar etkinlikleriyle oluşan göller,
8. Kıyı ovalarındaki göller,
9. Organik yığıntılarla oluşan göller,
10. Yüksek organizmanın çeşitli etkinlikleri sonucunda oluşan göller,
11. Meteorik çukurlardaki göller.

- Görüldüğü gibi, göl sınıflamaları ana çizgileriyle birbirine benzemekte, yalnız ayrıntıda değişmektedir. Tektonik kökenli göller, karstik göller, buzul etkinliklerine bağlı olarak oluşan göller hemen her kümelendirmede ayrı bir grup altında toplanmıştır.
- Prof. Dr. Sırrı Erinç (1996), gölleri iki büyük grupta toplamaktadır:

1.Yerli kaya gölleri

- Tektonik göller,
- Volkanik göller,
- Buzul göller,
- Karstik göller.

2.Set gölleri

- Volkanik set gölleri,
- Yer göçmesi gölleri,
- Kıyı set gölleri
- Alüvyon set gölleri.

- Prof. Dr. Reşat İzbirak (1984), gölleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Tektonik göller,

2. Volkanik göller,

3. Buzul gölleri,

4. Karstik göller,

5. Set gölleri,

6. Baraj gölleri.

DÜNYA GÖLLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

- Yerkabuğunda oluşan, deniz ve okyanusla bağlantısı olmayan ve su ile dolmuş çukur alanlara “göl” denir. Göllere çeşitli hipsometrik yüksekliklerde rastlanılır. Örneğin, Ölü Deniz-392 m, Hazar Denizi-28 m, Yüksek Pamir Dağları gölleri +4000 m’dir.
- Göllerin yer küresinde kapladığı genel alanı 2.7 milyon km²’dir; karalardaki oranı ise %1.8’e eşittir.
- Göllerin akar ve akmaz türleri vardır. Akar göllerin denizle tek yönlü ilişkisi bulunur. Yani gölden denize su aktığı halde, denizden göle akım gözlenilmez. Akmaz göllerin denizle hiçbir bağlantısı yoktur . Göllerde su iki yolla birikir: Birincisi atmosfer suyunun toplanması ve vaktiyle okyanusun bir bölümü olup, sonradan ayrılması yolu ile dir.

- İkinci yol ile oluşan göllere relikt ya da kalık göller denilir. Relikt göllere örnek olarak Tuz Gölü'nü, Hazar Denizi'ni, Ladoga, Onega, Saki vd. göstermek mümkündür. Göllerin oluşmasında endojen ve eksojen güçlerin rolü büyüktür.
- En büyük göller endojen(tektonik) işleyişler sonucunda oluşmuştur. Örneğin Baykal, Ölü Deniz, Issık-kul, İznik, Sapanca vd. graben kökenli göllerdir.
- Volkanik göllerin geniş yayılmış türleri kaldera gölleridir. İtalya'da Albano, Nemi, Türkiye'de Nemrut, Kamçatka'da Kranotskoya vd.
- Eksojen yolla oluşan göller şunlardır:
 1. Buzul Gölleri: Yan buzulun ilerlemesi sonucu oluşur (Alp Dağları)
 2. Lavin göller: Akarsuların önünü kar ve buz kütleleri kestiğinde oluşur
 3. Uçgun gölleri: Dağ kayması ve dağ göçmeleriyle, vadinin setle tıkanmasıyla oluşur. Türkiye'de Sera ve Tortum Gölleri.

- 4. Moren gölleri: Buzulların geri çekilirken son moren çöküntülerinin ardınca oluşan göllerdir.
- 5. Kıyı gölleri: Denizin sahile doğru ilerlemesi sonucu oluşurlar.
- 6. Karst gölleri: İnsanların etkinlikleriyle yaratılmış yapay göllerdir (Barajlar-Sututularlar).

- Uzungöl(Trabzon),bir alüvyal birikinti set gölüdür.